

Motion till riksdagen 2005/06:L252

av Tasso Stafilidis m.fl. (v)

Könsneutralt äktenskap och civil vigsel

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att partnerskapslagen avskaffas under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att vigselrätten tas bort från Svenska kyrkan och andra trossamfund.

2 Könsneutralt äktenskap

Enligt nuvarande lagstiftning är äktenskapet en heterosexuell förening mellan kvinna och man. Möjligheten att registrera partnerskap står sedan 1994 till buds för de homosexuella par som vill gifta sig. Sedan lesbiska kvinnor den 1 juli 2005 fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården finns det få skillnader kvar när det gäller rättsverkningarna mellan ett äktenskap och ett partnerskap (se 3 kap. lag [1994:1117] om registrerat partnerskap). Således är partnerskapslagen i stort sett en kopia av äktenskapsbalken varför Vänsterpartiet inte ser några sakliga skäl till att behålla denna särlagstiftning. Partnerskapslagen är historiskt ett viktigt och stort steg i arbetet för sexuellt likaberättigande men i dag fyller den inte samma funktion. Den blir i stället ännu en tydlig markering av hur lagstiftningen präglas av en särskiljandets logik där homosexuella separeras från heterosexuella. Vi finner det märkligt att äktenskapslagstiftningen inte görs könsneutral i likhet med sambolagstiftningen som gäller lika för alla oavsett sexuell läggning. Partnerskapslagen ses som "ett andra klassens äktenskap" och ett bihang till äktenskapsbalken. Äktenskapsbalken ger heterosexuella par rätt att gifta sig. Denna rätt saknar homosexuella par trots att de befinner sig i en jämförbar situation.

Fel! Okänt namn på

Internationellt sett ligger Sverige i bakvattnet när det gäller könsneutral äktenskapslagstiftning. Senast var det Canada som ändrade sin äktenskapslagstiftning så att den gäller lika för alla par. Tidigare har även Holland, Belgien och Spanien infört könsneutralt äktenskap. Vi var det första partiet som fattade beslut om att säga ja till en könsneutral äktenskapslagstiftning. För oss är det en central demokratifråga att lagstiftningen ska gälla lika för alla oavsett sexuell läggning. Det är vår självklara utgångspunkt att verka för att omintetgöra de rättsliga skillnader som finns mellan partners och makar.

3 Definitionen av sexuell läggning

Det finns grupper i samhället som verkar för att äktenskapet ska behålla sin diskriminerande särställning. Man hänvisar bl.a. till att en könsneutral äktenskapslagstiftning skulle innebära en diskriminering av alla andra former av förhållanden. Detta resonemang bygger på en missuppfattning av definitionen av begreppet sexuell läggning.

Vänsterpartiet vill därför erinra om att sexuell läggning definieras som homosexualitet, bisexualitet och heterosexualitet. Vidare anser man inom dessa grupper att äktenskapet är en naturlig förening mellan kvinna och man som tryggar kärnfamiljens fortlevnad. Enligt naturrättsliga teorier finns det en av gud eller i naturen inneboende ordning som är oföränderlig. Vänsterpartiet menar att argument som hänvisar till en naturrättslig ordning inte kan ligga till grund för en modern lagstiftning. Äktenskapet är enbart en rättsligt reglerad samlevnadsform som det är möjligt att förändra i takt med att värderingarna i samhället förändras. Den traditionella kärnfamiljen har spelat ut sin roll som samhällets grundval.

I dag kan familjebildningar se ut på många olika sätt. En familj kan t.ex. bestå av en vuxen med barn eller två särboende eller samboende vuxna av samma eller olika kön. Lagstiftningen måste för att inte bli omodern anpassa sig till verkligheten. Vi kan inte bortse från att det finns kvinnor och barn som lever i kärnfamiljer där de utsätts för våld och övergrepp av närstående män. Således utgör inte den traditionella kärnfamiljen generellt något särskilt bra exempel på den bästa miljön för ett barn att växa upp i. Om äktenskapet verkligen är den bästa och stabilaste grunden för familjen och samhället så torde det dessutom finnas all anledning att ge alla typer av familjebildningar möjlighet att uppleva denna trygghet. Vänsterpartiet har självfallet inga synpunkter på människors val av samlevnadsform och lägger därför inga värderingar i enskildas val att leva i en kärnfamilj. Vi ifrågasätter däremot kärnfamiljens normerande verkan för hur samlevnad ska se ut.

4 Tidigare utredning

År 1987 avvisade regeringen i förslaget till lag om homosexuella sambor tanken på en möjlighet för homosexuella par att ingå äktenskap (prop. 1986/87:124). Man hänvisade då till att "värderingarna om äktenskapet som en institution för familjebildning mellan en man och en kvinna är så grundmurade i samhället att det inte är möjligt att införa bestämmelser som ger två personer av samma kön rätt att ingå äktenskap med varandra" (prop. 1986/87:124, s. 41). Lagutskottet delade regeringens uppfattning och tillade att "en lagstiftning som medger äktenskap för två personer av samma kön skulle stå i strid med den allmänna uppfattningen inom ett centralt livsområde" (bet. 1986/87:LU28, s. 5).

Vänsterpartiet kan med glädje konstatera att både samhällets värderingar och regeringens inställning till samkönade par ändrats sedan dess. I sitt betänkande 2003/04:LU22 ansåg lagutskottet att tiden var mogen för att brett och förutsättningslöst utreda frågan om en könsneutral äktenskapslagstiftning. Enligt utskottets uppfattning borde lämpligen en parlamentariskt sammansatt utredning få detta uppdrag vilket riksdagen även gav regeringen till känna (bet. 2003/04:LU22). Regeringen beslutade dock i januari 2005 att en särskild utredare ska ta ställning till om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap. Utredaren biträds av två referensgrupper varav en består av företrädare för riksdagspartierna och en av företrädare för trossamfund. Enligt direktiven ska utredaren ha en nära kontakt med homosexuellas organisationer och andra berörda (dir. 2005:6). I en interpellationsdebatt i kammaren motiverade justitieminister Thomas Bodström regeringens beslut med att man vill ge de riksdagspartier som inte tagit ställning till frågan om könsneutralt äktenskap en chans att göra detta parallellt med utredningen (se svar på interpellation 2004/05:354).

Vänsterpartiet hade helst sett att utredningen hade tillsatts parlamentariskt i enlighet med riksdagens tillkännagivande. Vi anser dock att det är viktigt att frågan utreds så snabbt som möjligt. Därför beslöt vi att godkänna regeringens förslag om en särskild utredare. Vi tänker dock fortsätta att driva på för att utredningen så snart som möjligt ska leda till en ändring av äktenskapsbalken. Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral. Under förutsättning att äktenskapslagstiftningen görs könsneutral bör även regeringen återkomma med förslag till lagstiftning som innebär att partnerskapslagen avskaffas.

5 Vigselrätten

Ett kyrkligt äktenskap saknar i sig rättslig verkan då en rättsligt giltig vigsel enligt äktenskapsbalken förutsätter att äktenskapsbalkens regler har iakttagits. Däremot får civil vigsel förrättas av företrädare för vissa samfund efter särskilt förordnande från Kammarkollegiet.

Fel! Okänt namn på

När en person med ett sådant förordnande förrättar vigsel måste han eller hon följa äktenskapsbalkens regler. I det avseendet skiljer sig alltså inte en civilt giltig vigsel förrättad av en präst i Svenska kyrkan eller i något annat trossamfund från en vigsel förrättad i en borgerlig ordning. Den ”kyrkliga” vigseln existerar således inte i rättslig bemärkelse (se artikel i FT, D. Hanqvist, ”Den sista enhörningen: på jakt efter den kyrkliga vigseln”).

6 Statens neutralitet i religiösa frågor

Enligt gällande lagstiftning är det möjligt att viga i Svenska kyrkan, annat trossamfund eller borgerligt. Delegeringen av vigselrätt till representanter för Svenska kyrkan och andra trossamfund leder inte sällan till ett intryck av att staten skulle erkänna en religiös vigsel. Det kan därmed uppfattas som att staten ställer sig bakom de olika överväganden och läror som ligger till grund för de religiösa ceremonierna.

Nuvarande ordning kan leda till att den rättsligt giltiga vigselordningen sammanblandas med de religiösa sedvänjorna eller tappas bort till förmån för sådana sedvänjor. Ordningen strider mot principen om statens neutralitet i religiösa frågor. Denna princip tydliggjordes då Svenska kyrkan skildes från staten den 1 januari 2000. För att anpassa lagstiftningen på området till den kulturella och religiösa situationen i det svenska samhället bör vigselrätten tas bort från Svenska kyrkan och andra trossamfund. Paret skulle liksom i dag kunna välja att ha en ceremoni med fritt valt innehåll i samband med den civila vigselförrättningen.

En sådan ordning skulle innebära ett enhetligt sätt att ingå äktenskap för alla par, oavsett sexuell läggning. Med utgångspunkt i principen om statens neutralitet i religiösa frågor menar Vänsterpartiet att det är rimligt att äktenskapet sekulariseras på så sätt att vigselrätten tas bort från Svenska kyrkan och andra trossamfund. Den religiösa ceremonin i samband med vigseln bör vara en privat angelägenhet för paret och staten ska inte ge sken av att ge sitt gillande av någon särskild religiös ceremoni.

7 Utredningen

Av direktiven till utredningen om könsneutralt äktenskap framgår att utredaren ska ta ställning till formerna för ingående av äktenskap samt överväga om behörigheten för trossamfund att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap bör finnas kvar eller om äktenskap endast bör få ingås civilt.

Om utredaren anser att äktenskap även i fortsättningen bör kunna få ingås hos trossamfund ska det övervägas om några förändringar bör göras när det gäller denna behörighet (dir. 2005:6). Regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att vigselrätten tas bort från Svenska kyrkan och andra trossamfund.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 23 september 2005

Tasso Stafilidis (v)

Rossana Dinamarca (v)

Siv Holma (v)

Alice Åström (v)

Mats Einarsson (v)

Rolf Olsson (v)